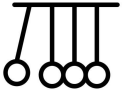

Türkiye'deki Üniversite Sayısındaki Aşırı Artışın Diploma Değerini Düşürmesi Sonucunda Genç Mezunlarda Oluşan İşsizlik Problemi

ECONOMICS

ELA MUMCU

Özet

Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren “her ile bir üniversite” hedefiyle başlatılan politika, günümüzde üniversite sayısının 200’ü aşmasıyla birlikte tahmin edilemez bir noktaya ulaşmıştır. 2001 yılında 1,5 milyon olan öğrenci sayısının günümüzde 8 milyona çıkması, üniversite diplomasını bir başarı kriteri olmaktan çıkarıp sıradan bir zorunluluk hâline getirmiştir. Bu plansız artış sonucunda diplomalar piyasadaki değerini yitirirken, mezun sayısı ile iş olanakları arasındaki uçurum her geçen gün büyümektedir. TÜİK verileri incelendiğinde, mezun oranlarındaki devasa artışa rağmen mezun işsizliği oranının %9,2 ile genel işsizlik ortalamasının üzerinde seyretmesi, sorunun sadece sayısal değil, yapısal olduğunu da kanıtlamaktadır.

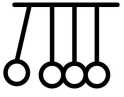
Günümüz iş dünyası artık sadece bir diploma değil; teknik beceri, dijital yetkinlik ve saha deneyimi aramaktadır. Ancak teorik derslere boğulan eğitim sistemi, teknolojinin ve yapay zekânın dönüştürdüğü yeni nesil çalışma hayatına ayak uydurmakta geç kalmıştır. Bu durum, mezun olan gençlerin “deneyim” engeline takılarak kendi alanları dışında çalışmasına veya işsizler ordusuna katılmasına yol açmaktadır. Devletin ve ailelerin onca yıl yaptığı yatırımın karşılıksız kalması, Türkiye’nin beşerî sermayesinin israf edilmesine ve nitelikli beyinlerin çareyi yurt dışında arayarak “beyin göçü” yaratmasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye, işsizliği sadece dört yıl erteleyen bu sistemi acilen değiştirmek zorundadır. Biz gençler, sadece okul sıralarında tutulacak sayılar değil, ülkenin geleceğini inşa edecek potansiyelleriz. Kontenjanların piyasa ihtiyaçlarına göre belirlendiği ve eğitimin iş dünyasıyla barıştığı bir model kurulmadığı sürece, sahip olduğumuz genç nüfus avantajı bir zenginlikten ziyade çözülemeyen bir sosyal krize dönüşmeye devam edecektir. Türkiye, kendi yetiştirdiği genç beyinleri doğru alanlarda ve doğru zamanda kullanabildiği ölçüde gerçek ekonomik gücüne kavuşacaktır.

Üniversite Sayısındaki Artış ve Mezun Krizi

Türkiye’de 1980’lerden beri uygulanan “her ile bir üniversite” politikası bugün tahmin edilemeyecek seviyeye ulaşmıştır. 2001 yılında sadece 74 olan üniversite sayısı, günümüzde 200’ü aşmış durumdadır. Politika ne kadar eğitimi desteklemek amacıyla yapılmış olsa da her geçen gün artan mezun sayısı iş olanaklarını da etkilemektedir. 1,5 milyondan 8 milyona çıkan öğrenci sayısı, üniversite diplomasını bir başarıdan çok bir zorunluluk hâline getirmiştir. Okul ve öğrenci sayısındaki bu yüksek artış, diplomaların değerini yitirmesine yol açmıştır.

Eskiden üniversite kazanmanın bir başarı ve diplomanın da nadir olduğu zamanlarda, diploma sahibi olmak bireylere iş hayatında güvenilir bir başlangıç oluşturunuyordu. Ancak üniversite sayısındaki artışın önüne geçilememesi sebebiyle öğrenciler için bir okula yerleşmek artık çok daha kolaydır. Her sene artan mezun sayısı, piyasada her geçen gün daha fazla iş arayan gencin birikmesine yol açmaktadır. Üniversite mezunu ve diploma sahibi

birçok gencin bile iş bulamaması, diplomanın değersizleştiğini ve artık bir öncelik değil, bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. TÜİK verilerine göre 2008 yılında mezun oranı %13,5 iken, 2016 yılında %31,7'ye ve 2024 yılında %44,9'a kadar çıkmıştır. 2001 üniversite politikasından sonra mezun oranındaki artışın fark edilmemesi imkânsızdır. Mezun sayısı ile artan işsizlik problemi de gençler için kaygı yaratmaktadır.

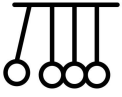
İşsizlik oranlarına baktığımız zaman, genel işsizlik oranı 2024 verilerine göre %8,8'dir. Peki, mezunların oluşturduğu işsizlik oranı nasıldır? Ortalama bir ülkede mezun işsizlik oranının genel işsizlik oranından düşük olması beklenir; ancak Türkiye'de bu alışılmış durumun aksine mezun işsizlik oranı %9,2 ile daha fazladır. Bu durum, mezunlardaki işsizlik problemini gözler önüne sermektedir.

İş sahiplerinin yeni alınacak elemanlardaki beklentileri arasında bir üniversite mezunu olmak ne yazık ki günümüzde çok rastlanan bir durum değildir. Zaten çalışanlarından mezun olmalarını beklemektedirler. Bu durum bir öncelikten öte, zorunluluk hâline gelmiştir. İş dünyasının talep ettiği kriterlerde artık deneyim ve beceri daha ön plandadır. Şirketler teknik beceri, saha deneyimi ve dijital yetkinlik aramaktadır. Özellikle iş başvurularında karşılaşılan en büyük engel, şirketlerin “yetiştirilmiş eleman” araması yüzünden gençlerin önüne koyduğu deneyim engelidir. Mezun olmuş bir gencin ilk işine girmesi için deneyim istenmesi, ancak bir deneyim kazanabilmesi için öncesinde bir işe girmiş olması gerekmesi, kısır bir döngü yaratmaktadır. Bu durum, piyasada çok fazla mezun olmasından kaynaklanmaktadır; çünkü seçenek arttıkça işverenler en hazır ve en donanımlı olanı seçmektedir.

Ayrıca günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi ve yapay zekânın iş sahalarına girmesi, şirketlerin çalışanlarından beklentilerini ve çalışanlara olan talebi tamamen değiştirmiştir. Artık çalışanlardan makinelerin yapamadığı karmaşık analizleri yapmaları ve teknolojiyi pratik biçimde, uzmanlıkla kullanmaları beklenmektedir. “Bilgi toplumu” denilen bu yeni dönemde üretim araçları değiştiği için insan gücünün yerini beyin gücü almıştır. Ancak eğitim sistemi bu hıza ayak uyduramamış ve okulda öğrenilenlerin piyasadaki yeni nesil ihtiyaçlarının çok gerisinde kalmasına yol açmıştır. Bu durum, gençlerin teknolojik ilerlemeye hazırlıksız olmasına ve iş gücü piyasasındaki değişimden ötürü işsizlik riskinin artmasına neden olmaktadır.

Piyasadaki bu aşırı rekabet, üniversite eğitiminin iş hayatına atılmakta yetersiz olduğu algısını güçlendirmektedir. Teorik derslerle dört yıl boyunca boğuşan gençler, iş hayatına atıldıklarında ayak uyduramamakta ve kendilerini yetersiz hissederek alanları dışındaki mesleklere yönelmektedir. Sonuç olarak iş dünyasının beklediği saha tecrübesine sahip olmayan binlerce genç, mezuniyet sonrası işsizlik gerçeği ile baş başa kalmaktadır.

Üniversite mezunu gençlerin işsiz kalması sadece onların hayatını zorlaştırmamakta, aynı zamanda Türkiye'nin toplam ekonomik gücü üzerinde de büyük bir etki yaratmaktadır. Bir gencin ilkokuldan yükseköğretime kadar geçen sürede eğitime yapılan harcamalar, hem ailesi hem de devlet için büyük ve masraflı bir yatırımdır. Bu süreç içinde harcanan zaman, emek ve para, o gencin ileride ülkeye faydalı olması için yapılmaktadır. Ancak bu öğrenci

mezun olduğunda kendi uzmanlık alanında uygun bir pozisyon bulamayınca, onca yıl boyunca yapılan yatırımın karşılığı alınamamaktadır. Ülkenin iyi yetişmiş bireyleri kendi işlerini yapmak yerine farklı pozisyonlarda, verimsiz alanlarda çalışmaya başlamaktadır. Bu da Türkiye'nin ekonomik olarak daha hızlı büyümesini engelleyerek sermayenin büyük bir israfa uğramasına yol açmaktadır.

Kendi ülkesinde emeğinin karşılığını alamayacağını düşünen ve diplomasının iş dünyasında bir değeri olmadığını gören gençler, çözümü yurt dışına gitmekte bulmaktadır. “Beyin göçü” olarak adlandırılan bu durum, Türkiye'nin geleceğini oluşturacak nüfusunu başka ülkelere kendi elleriyle bırakması anlamına gelmektedir. Bu gençlerin Türkiye yerine başka bir ekonomiye katkıda bulunması, ülkemizin uzun vadeli gelişimini yavaşlatmaktadır.

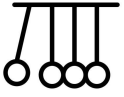
Bunun yanı sıra, diplomalı işsizliğin artması eğitim sistemine olan güveni de sarsmaktadır. Mezun olduktan sonra işsiz kalacağını düşünen öğrenciler, okul sıralarında kendilerini geliştirmek için yeterince çaba göstermemektedir. Bu durum, Türkiye'nin eğitim kalitesini daha da düşürerek bir kısır döngü yaratmaktadır. Eğitimin bir sınıf atlama ve refaha ulaşma aracı olmaktan çıkması, gençlerin hayallerini kısıtlamaktadır. Türkiye, sahip olduğu genç nüfus avantajını bu şekilde harcadığı her gün, dünyadaki ekonomik rekabette biraz daha geriye düşme riskine gitgide yaklaşmaktadır.

Bu problemi çözmek için sadece üniversite sayısını artırmak gibi basit çözümlerin ötesine geçilmesi gerekmektedir. Devletin ve eğitim kurumlarının, piyasanın gerçekten hangi mesleklere ihtiyaç duyduğunu tespit ederek kontenjanları buna göre belirlemesi gerekmektedir. Üniversitelerin sadece teorik bilgi veren binalar olmaktan çıkıp sanayi ve teknoloji dünyasıyla iç içe staj programları sunması, gençlerin deneyim sorununu henüz okuldayken çözebilir.

Sonuç olarak biz gençler, Türkiye'nin en büyük zenginliği olarak anılsak da gerçek hayatta bu zenginliğin nasıl işlendiği büyük bir soru işareti oluşturmaktadır. Her ile açılan üniversitelerle eğitim imkânlarını genişletmiş gibi görünsek de aslında sadece işsizliği dört yıl erteleyen bir sistemin parçası hâline geliyoruz. Diplomalarımızın sayısı arttıkça içindeki değerin azalması, harcanan onca emeğin ve kaynağın sessizce israf edildiğini göstermektedir. Kendi yetiştirdiğimiz en parlak beyinlerin enerjisini iş arama kuyruklarında veya uzmanlık alanı dışındaki işlerde tüketmesi, ülkemizin kendine yaptığı en büyük zararlardan biridir. Bizlerin sadece birer sayıdan ibaret olmadığını, her diplomanın arkasında bir gelecek umudu olduğunu hatırlamak zorundayız. Türkiye, biz gençleri sadece okul sıralarında tutarak değil, o sıralardan çıktığımızda bize gerçekten ihtiyaç duyduğunu kanıtlayarak güçlenecektir.

Kaynakça

BBC News Türkçe. (2017, 20 Kasım). *Üniversite mezunları neden işsiz?*
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42053683>

Euronews. (2025, 27 Temmuz). *Türkiye: Üniversite mezunlarının işsizliğinin genel oranı aştığı tek Avrupa ülkesi.*

<https://tr.euronews.com/business/2025/07/27/turkiye-universite-mezunlarinin-issizliginin-genel-orani-astigi-tek-avrupa-ulkesi>

Kavak, İ. (t.y.). *Aşırı eğitimsizlik olgusunun işgücü piyasasına etkileri: Türkiye örneği.*

İŞKUR. <https://www.iskur.gov.tr/medya/21bjaoxv/ibrahim-kavak.pdf>

Özyalvaç Gazetesi. (2023, 10 Ekim). *Üniversite bitiyor belirsizlik başlıyor: Genç işsizliği alarmda.*

<https://www.ozyalvac.com/universite-bitiyor-belirsizlik-basliyor-genc-issizligi-alarmda.html>

T24. (2025). *Üniversite mezunu çok, alanında iş neden az?*

<https://t24.com.tr/haber/universite-mezunu-cok-alaninda-is-neden-az,1296759>

Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Ulusal eğitim istatistikleri, 2024.*

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ulusal-Egitim-Istatistikleri-2024-53937>

Türkiye Gazetesi. (2023, 15 Temmuz). *Üniversite okumak yetmiyor: Gençler diplomaya değil mesleğe yöneliyor.*

<https://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi/universite-okumak-yetmiyor-gencler-diplomaya-degil-meslege-yoneliyor-1768653?s=3>